

Коваленко А.О.

студент,

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

**ОРГАНІЗАЦІЯ КОМАНДНИХ ЗМАГАНЬ
НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
З УРАХУВАННЯМ РОДОВОЇ СПЕЦИФІКИ
ХУДОЖНІХ ТВОРІВ**

Одним з головних завдань методики викладання світової літератури на сучасному етапі є формування читацького інтересу. В епоху інтернету все більше й більше молоді відмовляються читати. Психологи вважають, що найбільшою проблемою нечитаючих школярів є поступова втрата навички фокусування уваги, що знаходить своє відбиття не лише в низькому рівні навчальних досягнень, але й у невмінні логічно й послідовно висловлювати димки в процесі комунікації. Учитель-словесник, як творча особистість, повинен володіти відповідними методами й прийомами мотивації школярів до читання, один з таких є командна гра.

Питання використання навчально-ігрового підходу в процесі вивчення літератури знайшло відображення у працях: О. Белової, А. Вітченка, О. Ісаєвої, О. Куцевол, А. Логінова, А. Мартинець, Л. Мірошніченко, Є. Пасічника, О. Юрченко та ін. Проте, у своїх публікаціях науковці переважно обґрунтовували загальні засади застосування ігрового підходу в роботі вчителя-словесника, не розкриваючи теоретичні основи використання методики змагальних ігор в розрізі жанрово- родової специфіки або не висвітлюючи поняття командного змагання як окремого концепту в навчально-виховному процесі, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Метою публікації є теоретичне і практичне обґрунтування жанрово-родового підходу до організації командних змагань на уроках або позакласних заходах із зарубіжної літератури.

До недавнього часу, поняття гри у методиці розглядалося лише як один із засобів розвитку пізнавальної діяльності, тому й застосовувалось воно виключно до дітей молодшого шкільного й

дошкільного віку. Якщо ж розглядати метод ігрового навчання крізь призму мотиваційного аспекту, то він цілком може бути використаний і для школярів середньої ланки. Нехтування ігровими методиками на уроках зарубіжної літератури зумовлене банальною причиною – зменшенням віку дорослішання. Беручи до уваги цей факт, слід проаналізувати й інші психологічні особливості.

По-перше, по завершенню молодшої школи учні здатні вже не тільки пізнавати, а й досліджувати. У них вже сформовані необхідні уміння для того, щоб давати оцінку діям чи подіям, що відбуваються навколо них. По-друге, приблизно з 10 річного віку діти стають більш самостійними. У них виникає потреба у самоствердженні й самовираженні [1, с. 28–34]. Проте, в сучасних умовах подібне самовираження, як правило, має негативний характер. Водночас бажання бути кращим за інших, максимально показати свої сильні сторони теж виходить на перший план і саме цей чинник учителю слід розцінювати не як перешкоду, а як сприятливу умову для здійснення навчально-виховного процесу. По-третє, в добу активного розвитку технологій вся увага дітей та молоді спрямована на контент, розміщений в мережі Інтернет. На думку фахівців – це величезна проблема сучасності, оскільки такий контент заточений на візуальне сприйняття і є причиною розвитку у дитини кліпового мислення, що може призвести до поступової втрати здатності осмислювати вхідну інформацію критично [2, с. 139]. Отже, педагог повинен вміти адаптуватися до сучасних умов й імплементувати інформаційні технології у вивчення предмету таким чином, щоб вони не перешкоджали дослідницько-пізнавальній діяльності учнів, а доповнювали її.

У вітчизняній методиці викладання літератури існує класифікація, яка поділяє ігри на рольові, інсценізовані й змагальні. На нашу думку, саме змагальні ігри є найбільш ефективними в середній школі, оскільки вони дозволяють поєднувати різноманітні типи завдань і повністю відповідають психологічним характеристикам підліткового віку. Проте, успішність учнів повністю залежить від ретельної підготовки учителя-словесника до проведення командної гри. Її педагог здійснює у декілька етапів:

– етап діагностики (визначення доцільності проведення змагальної гри, враховуючи місце конкретного уроку в розділі, рівень класу, рід і жанр твору);

– етап планування (цілеспрямована робота над змістом, складання опорного плану-конспекту командної гри);

– етап проведення (застосування змагальної гри під час уроку чи її проведення в якості повноцінного навчально-виховного заходу).

– етап рефлексії (аналіз досягнутих результатів з учнями/колегами) [6].

Важливо розуміти, що змагальна гра є прийомом, який слід використовувати з певною періодичністю і на кінцевих стадіях вивчення твору, теми чи розділу тому, що учні на момент проведення гри повинні володіти достатнім рівнем знань. Про план вчителя провести таке змагання в класі, учнів слід повідомити заздалегідь.

Якщо вчитель вирішив відвести весь урок під змагання або спланувати його як позакласний захід, то він отримує безліч переваг і цілковиту свободу дій, особливо при вивченні епосу й драми. Урок-змагання – це один із новітніх типів уроків, що дозволяє розробити гнучку схему, використовуючи весь можливий спектр методів і прийомів роботи над художнім твором. Проте, слід диференціювати такі завдання за рівнем складності, передбачити справедливий розподіл балів за їх виконання. При роботі з епічними і драматичними творами найдоцільніше організувати урок у формі КВК. Розпочинається гра з поділу класу на команди, далі можна провести літературознавчу розминку і перейти до виконання складніших завдань (для полегшення сприйняття питання краще висвітлювати на мультимедійному обладнанні). Найлогічнішим завершенням конкурсу на знання драматичного твору мають стати сценки епізодів драми, підготовані самостійно кожною з команд. Нижче наведено орієнтовну схему позакласного заходу для закріплення матеріалу з епосу й драми:

ПЛАН УРОКУ-КВК ДЛЯ ЕПІЧНИХ І ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ		
ВСТУПНА ЧАСТИНА		
1	Привітання з учнями й присутніми на уроці/позакласному заході	
2	Презентація учасників	
ОСНОВНА ЧАСТИНА		
	Етапи проведення змагання	Приклади завдань
3	Завдання легкої складності (Ціна кожної пр. відповіді – 1б.)	Вибір правильної відповіді з-поміж запропонованих варіантів
	З-ня середньої складності (Ціна відповіді – 2б.)	Вгадати героя твору (по зображенню, опису, репліці тощо)
4	З-ня високої складності (Ціна відповіді – 3б.)	Доповнити речення (відомості з біографії письменника, репліки героїв тощо)
	З-ня максимальної складності (максимально 10 очок)	Інсценізація уривків художнього твору (при командному конкурсі)
		ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА
7	Підбиття підсумків і нагородження переможців	

Вивчення учнями лірики потребує ще більших зусиль з боку вчителя. Тут важливо володіти не тільки всією необхідною теоретичною і методичною базою, але й уміти виразно читати ліричні твори напам'ять. Учитель-словесник має стати прикладом для наслідування, надійним другом і порадником [3, с. 292]. Окрім цього, на допомогу вчителю приходять розуміння того факту, що активний розвиток мовлення у підлітковому віці нерозривно пов'язаний з рецептивними когнітивними процесами. Тому цей період характеризується підвищеною емоційністю, чуттєвістю і, як наслідок, виразністю мови. Також стає помітним значне розширення словникового запасу [4, с. 200–203]. Головне завдання педагога на цьому етапі – створити всі необхідні умови для розкриття творчого потенціалу особистості, дати їй поштовх до самореалізації.

Лірика безперечно є найскладнішим родом літератури для вивчення. Оскільки тут відсутній сюжет, а акцент ставиться на емоційну складову, через яку ми можемо відчути внутрішній світ автора [5, с. 217]. У цьому випадку виникає потреба в ґрунтовному ідейно-художньому аналізі. Важливо дозволити учням виступати у ролі дослідників, стимулювати їх до висловлювання власних суджень щодо конкретного вірша. Лише після ґрунтовного аналізу поезій, можна приступити до їх виразного читання. Якраз-таки розвиток виразного мовлення є однією з найбільших проблем педагогіки.

Змагальна літературна гра тут стає в пригоді. Найкраще організувати її, поділивши клас на декілька команд, але так, щоб кожен учасник зміг зробити внесок у результат команди. Педагог має продумати правильну систему завдань з використанням евристичного й дослідницького методів, тобто таких, де його втручання буде мінімальним. Школярі розпочинають з самостійного аналізу поезій, а закінчують конкурсом читців. Учитель літератури може скористатись такою схемою для планування змагального фрагмента уроку:

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОМАНДНОГО КОНКУРСУ ПРИ РОБОТІ З ЛІРИЧНИМИ ТВОРАМИ			
1-й етап змагання	Командна робота. Обговорення і заповнення карток для ідейно-художнього аналізу ліричних творів.	<i>Тривалість</i>	<i>Оцінка</i>
		5 хв	До 4б
Бонусне запитання	<i>Напр. Знайдіть одну спільну ідейно-тематичну рису у сонеті 66 В. Шекспіра і сонеті Франческо Петрарки «Коли любов, схиливши зір, нетлінне»</i>	2 хв	1б
2-й етап змагання	Виступ окремих представників з різних команд. Виразне читання поезій одного автора у різних перекладах.	15 хв	До 8б
Бонусне запитання	<i>Напр. Знайдіть відмінності в описі жіночого образу у сонеті № 130 Шекспіра і сонеті № 162 Петрарки.</i>	2 хв	1б

Приблизний вигляд картки для ідейно-тематичного аналізу вірша може бути таким (Кожній команді видається окрема картка. Якщо на уроці вивчається декілька поезій, то їх слід розподілити між командами):

КОМАНДА № 1	
Завдання: проаналізувати «Сонет № 66» В. Шекспіра за критеріями	
Тема	_____
Ідея	_____
Ліричний герой	_____
Художні засоби	_____

Загалом, існує безліч шляхів організації учнівської діяльності на уроках зарубіжної літератури. Одним з найефективніших є змагальна

гра. Вона сприяє мотивації до навчання і виховує читацьку культуру. Окрім цього в процесі змагання відбувається розвиток усного мовлення школярів, здобуваються навички роботи в команді й розвиваються творчі здібності. Завдання вчителя – структурувати гру враховуючи жанрово-родові особливості твору. Однією з головних умов для організації командного змагання є належний рівень підготовки учнів. Тому в середній школі ігровий метод насамперед націлений на перевірку знань. Командні змагання не слід проводити надто часто, найкраще робити це з певною періодичністю, повідомляючи учнів заздалегідь.

Список використаних джерел:

1. Вікова психологія / ред. Г. Костюк. Київ : Рад. шк., 1976. 267 с.
2. Масол Л. М. Методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 208 с.
3. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах : підручник. Київ : Вища шк., 2007. 415 с.
4. Фридман Л. М., Кулагина И. О. Психологический справочник учителя. Москва : Просвещение, 1991. 288 с.
5. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі : навч. посіб. 2-ге вид. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 280 с.
6. Юрченко О. І. Методика проведення ігор на уроках світової літератури. *Kopilkaurokov.ru*. URL: <https://kopilkaurokov.ru/prochee/prochee/mietodika-proviedienniaighornaurokakhsvitovoyilitieraturi> (дата звернення: 29.04.2022).